

pewien szkic historii grafiki i rysunku polskiego od XVI do XIX w.

Przegląd otwierają szesnastowieczne drzeworyty – najwcześniejsze przedstawienia drzew genealogicznych dynastii Jagiellonów. Ciekawym *polonicum*, przykładem rycin o tematyce religijnej (licznie reprezentowanych w kolekcji z Suchej egzemplarzami z czterech stuleci), jest jedno z pierwszych graficznych przedstawień obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, miedzioryt z warsztatu Petera Overadta, wydany po 1600 r. w Kolonii. Do takich rzadkich i cennych rycin w zbiorze należą

2

również „Niedźwiednicy” (drzeworyt ludowy, koniec XVII – pierwsza połowa XVIII w. ?).

Ambicją polskich kolekcjonerów grafiki w XIX w. było pozyskanie jak największej liczby prac dwóch znakomitych artystów: Willema Hondiusa (po 1597-1652), pochodzącego z Hagi, działającego w Gdańsku nadwornego rytownika polskich królów Władysława IV oraz Jana Kazimierza, i Jeremiasza Falcka (ok. 1610-1677), gdańszczanina, który w sygnaturach obok swego nazwiska umieszczał określenie *Polonus*, nadwornego sztycharza królowej szwedzkiej Krystyny. Reprezentatywny zespół ich sztychów (portretów, rycin alegorycznych i okolicznościowych, kart tytułowych i ilustracji książkowych) udało się zgromadzić Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu, twórcy kolekcji ikonograficznej, którą w 1869 r. zakupił Aleksander Branicki, wzbogacając swoje zbiory w zamku w Suchej.

Różnorodność tematyki, poziomu artystycznego rycin, technik graficznych stosowanych w XVIII w., a także ośrodków artystycznych tego czasu dobrze oddaje twórczość takich autorów, jak osiadłego w Gdańsku rytownika Matthäusa Deischa (1724-1789) czy urodzonego w Wenecji malarza wedy-cisty i akwafortysty, pracującego pod

koniec życia w Warszawie, Bernarda Bellotto zwanego Canaletto (1722-1780). Popularna twórczość rodzimych sztycharzy (ilustracje do druków okolicznościowych, ryciny dewocyjne) stanowi niezwykle interesujący materiał badawczy, zwłaszcza ikonograficzny. Równie cennym źródłem tego typu informacji (niepozbawionym walorów artystycznych) jest liczący kilkaset rycin (z XVI-XIX w.) zespół portretów władców i osobistości zasłużonych dla kraju.

W sztuce polskiej XIX w. znalazły odbicie różne tendencje artystyczne. Mocno zaznaczył się nurt romantyczny,

2. Jean Pierre Norblin de la Gourdain, „Uchwalenie Konstytucji Trzeciego Maja”, po 1791 r., tusz, pióro, pędzel, papier, wym. 16 x 21,8 cm

3. Henryka Beyer, „Wiązanka kwiatów z chabrami i powojami”, po 1820 r., akwarela, papier, wym. 16,6 x 16,6 cm

4. Piotr Michałowski, „Jeździec na wspaniałym koniu”, ok. 1850 r., akwarela, papier, wym. 30,5 x 26 cm

(wszystkie obiekty w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie)

3

4

w który wpisuje się twórczość artystów wybitnych i tych mniej znanych, pracujących np. dla popularnych wydawnictw albumowych o tematyce pejzażowej czy portretowej. Kraszewskiemu udało się pozyskać akwarele Piotra Michałowskiego (1800-1855) i Artura Grottgera (1837-1867), a także większy zespół dzieł graficznych i rysunkowych Aleksandra Orłowskiego (1777-1832) oraz interesujące prace Cypriana Kamila Norwida (1821-1883), odnotowane przez Zenona Przesmyckiego, który „odkrył” na początku XX w. dorobek plastyczny i literacki poety.

Zbiór z Suchej pozwala również zwrócić uwagę na nowe zjawiska, np. szybkie przyswojenie w XIX w. na gruncie polskim wynalezionej pod koniec XVIII stulecia litografii oraz zwiększającą się liczbę kobiet artystek, głównie amateerek (wśród nich Maria z Czartoryskich Wirtemberska), ale też uprawiających sztukę zawodowo (np. Henryka Beyer). W kolekcji reprezentowani są artyści, którzy w wyniku zniewolenia kraju oraz represji po kolejnych powstaniach emigrowali i pracowali za granicą. Do ich grona należał chociażby znakomity grafik Antoni Oleszczyński (1794-1879).

Wśród rysunków artystów polskich można wydzielić większe zespoły reprezentatywne dla danego środowiska lub

twórczości wybranego artysty. Chodzi tu przede wszystkim o ośrodki: wileński (Franciszek Smuglewicz, Gaspar Borowski, Gottlieb Kisling, Walenty Wańkiewicz, Wincenty Smokowski) i warszawski (Jean Pierre Norblin de la Gourdain, Jan Krystian Kamsetzer, Jan Bogumił Piersch, Zygmunt Vogel, Szymon Bogumił Zug, Feliks Piwarski, Aleksander Lesser, Juliusz Kossak, Józef Simmler).

Badania prowadzone w ostatnich latach nad historią fotografii polskiej pozwoliły na ocenę dziewiętnastowiecznego zbioru zdjęć z Suchej (m.in. fotografie autorstwa Marcina Olszyńskiego, Karola Beyera, Walerego Rzewuskiego), jako najcenniejszej tego typu kolekcji w kraju.

Wszyscy opiekunowie Biblioteki w Suchej, zarówno właściciele – Branicy i Tarnowscy, jak i czterej kustoszowie sprawujący pieczę nad olbrzymim księgozbiorem oraz obiektami o charakterze muzealnym, z wielkim pietyzmem odnosili się do kolekcji graficzno-rysunkowej i dzięki ich staraniom, mimo wypadków losowych i wojen, przetrwała ona do naszych czasów w dobrym, choć uszczuplonym stanie, pozwalając czerpać z niej wiedzę i doceniać jej wartość artystyczną kolejnym pokoleniom miłośników sztuki.

Anna Grochala